

УДК [94(439.5)]:[340.137.2+347]

Савуляк Р. В.,

rsavuliak@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-7680-0766

к. ю. н., докторант кафедри історії держави, права та політико-правових учень,

Львівський національний університет ім. Івана Франка,

суддя судової палати з розгляду цивільних справ,

Львівський апеляційний суд, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ КОДИФІКАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ З УКЛАДЕННЯ ТЕРЕЗІАНСЬКОГО КОДЕКСУ 1766 Р.

Анотація. Автором розглянуто особливості майже 15-річного кодифікаційного процесу з укладення Проекту Терезіанського кодексу 1766 р. в Габсбурзькій монархії. Притому насамперед проаналізовано стан наукового дослідження означеної проблеми як в українській історико-правовій науці, так і в науці історії австрійського права, причому і XIX ст., і сучасній. У статті розкрито передумови укладення Проекту Терезіанського кодексу. Головну увагу у дослідженні зосереджено на висвітленні етапів довготривалих кодифікаційних робіт над цим Проектом, на кожному з яких було вироблено інакше редакцію Проекту Терезіанського кодексу. Отож, автором з'ясовано причини і специфіку діяльності кількох кодифікаційних комісій з розробки Проекту Терезіанського кодексу. Відтак, у статті охарактеризовано особливості змісту редакцій цього Проекту, укладених Компіляційною комісією у Брно, Законотворчою комісією на чолі з Йозефом Аццоні та Законотворчою комісією під керівництвом Хофрата Ценкера. А саме, автором встановлено, що Компіляційна комісія (середина 1753 р. – середина 1756 р.) уклала першу частину Проекту «Про право осіб» та частково розробила другу частину «Про речове право»; Законотворча комісія під головуванням Й. Аццоні (середина 1756 р. – кінець 1760 р.) уклала нову редакцію першої і другої частин Проекту; і, врешті, Законотворча комісія під очільництвом Х. Ценкера (кінець 1760 р. – кінець 1766 р.) схвалила остаточний Проект Терезіанського кодексу. Притому автором виявлено певні відмінності у структурі цих редакцій Проекту. Також у статті викладено причини незатвердження Терезіанського кодексу внаслідок низки його недоліків. На підсумок автором обґрунтовано історико-правове значення Проекту Терезіанського кодексу 1766 р. та констатовано тяглість австрійської цивільно-правової доктрини від нього до Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 р.

Ключові слова: Проект Терезіанського кодексу 1766 р., Компіляційна комісія у Брно, Законотворча (Законодавча) комісія, Йозеф Аццоні, Хофрат Ценкер, кодифікація, цивільний кодекс, Австрійська монархія.

Savuliak R. V.,

rsavuliak@ukr.net, ORCID ID:0000-0001-7680-0766

PhD, doctoral student at the Department of history of the state,

law and political and law teachings,

Lviv National University of Ivan Franko,

the judge of the court chamber for consideration of the civil cases,

the Court of Appeal of Lviv region, Lviv

THE PECULIARITIES OF THE CODIFICATION PROCESS OF THE CONCLUSION OF THE CODEX THERESIANUS OF 1766

Abstract. The author considered the peculiarities of the almost 15-year codification process of concluding the Draft of Codex Theresianus of 1766 in the Habsburg Monarchy. At the same time, first of all, the state of scientific research of the specified problem was analyzed both in the Ukrainian historical and legal science and in the science of the history of Austrian law, as well in the 19th century, so in the present. The article discloses the prerequisites for concluding the Draft of Codex Theresianus. The main focus of the research is on highlighting the stages of long-term codification work on this Draft, each of which produced a different version of the Draft of Codex Theresianus. Therefore, the author clarified the reasons and specifics of the

activity of several codification commissions for the development of the Draft of Codex Theresianus. Therefore, the article describes the peculiarities of the content of the revisions of this Draft concluded by the Compilation Commission in Brno, the Legislative Commission headed by Josef Azzoni and the Legislative Commission headed by Hofrat Zenker. Namely, the author established that the Compilation Commission (mid-1753 – mid-1756) concluded the first part of the Draft "On the Law of Persons" and partially developed the second part "On Property Law"; the Legislative Commission chaired by J. Azzoni (mid-1756 – late 1760) concluded a new edition of the first and second parts of the Draft; and, finally, the Legislative Commission headed by H. Zenker (end of 1760 – end of 1766) approved the final Draft of the Codex Theresianus. Moreover, the author found certain differences in the structure of these editions of the Draft. The article also outlines the reasons for the non-approval of the Codex Theresianus due to a number of its shortcomings. In conclusion, the author justified the historical and legal significance of the Draft of the Codex Theresianus of 1766 and established the continuity of the Austrian civil law doctrine from it to the General Civil Code of the Austrian Empire in 1811.

Key words: the Draft of Codex Theresianus of 1766, Brno Compilation Commission, Legislative Commission, Josef Azzoni, Hofrat Zenker, Codification, Civil Code, Austrian Monarchy.

JEL Classification: K 11, K 12, K 13

DOI: 10.32782/2616-7611-2023-14-04

Постановка проблеми. В Австрійській монархії у середині XVIII ст. під впливом ідей освіченого абсолютизму розпочалися кодифікаційні роботи з уніфікації права багатонаціональної держави, яка мала б посприяти централізації управління підвладними територіями [1, с. 46]. Як зазначає професор Є. О. Харитонов, ці правотворчі процеси були зумовлені проведенням імператрицею Марією-Терезією корінної реформи врядування Австрійською імперією, метою якої було об'єднання усіх спадкоємних володінь у державу сучасного типу, чому доволі перешкождали несхожість і заплутаність права різних частин монархії [2, с. 251]. Австрійський дослідник К. Нешвара також вказує на значення кодифікації з огляду на переструктурування між-крайових зв'язків за часів правління Марії-Терезії, які планово мали бути перебудовані в єдину федеративну монархічну державу з просвітницько-абсолютистською системою правління [3, с. 11]. А отже, необхідність у проведенні кодифікації та модернізації права була спричинена також розвитком буржуазних капіталістичних відносин, який вимагав перегляду та якісного оновлення старого законодавства [4, с. 68].

Відтак, у 1753 р. на вимогу імператриці була створена кодифікаційна комісія із завданням скасувати партикуляризм у праві та створити єдині кодекси, у т. ч. цивільний [1, с. 46]. А саме, 3 травня 1753 р. Марія-Терезія призначила Компіляційну комісію у Брно з провідних юристів Нижньої і Верхньої Австрії, Сілезії, Богемії, Моравії та Штирії на чолі з професором з Праги Йозефом фон Аццоні із завданням виробити точне і єдине для всієї Австрії цивільне право [4, с. 71]. Наголошувалося, що Комісія не повинна була вигадувати

нове приватне право, а мала скопіювати (звідси і її назва. – *Примітка Р. С.*) вже існуюче у провінціях право і заповнити прогалини «відповідно до загальних принципів права здорового глузду» (тобто природного права. – *Примітка Р. С.*) [5, с. 13]. Проте метою було створити не просту компіляцію гармонізованого права земель, а систематизований, узгоджений з раціональним правом Кодекс приватного права включно з цивільно-процесуальним правом [3, с. 12]. Отож, Комісія уніфікувала наявне законодавство, враховуючи елементи звичаєвого, римського і природного права [2, с. 251].

Відтак, роботу над укладенням компілятивного кодексу під назвою “Codex Theresianus” («Терезіанський кодекс», названий так за ім'ям імператриці Марії-Терезії [1, с. 47]; не плутати із затвердженим у 1768 р. Кримінальним кодексом, котрий ще називають Терезіана, або теж Терезіанський кодекс. – *Примітка Р. С.*) було завершено у 1766 р. Такий тривалий, майже 15-річний, кодифікаційний процес мав кілька етапів, на кожному з яких було вироблено інакше редакцію Проекту кодексу, котрі потребують окремого охарактеризування з метою виявлення їхніх особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській юридичній науці відсутні дослідження, присвячені вивченню Терезіанського кодексу 1766 р. Щоправда, багато дослідників історії українського права, зокрема О. Блажівська, І. Бойко, Х. Думич, В. Кульчицький, І. Левицька, М. Никифорак, М. Пиртко, Р. Стефанчук, Б. Тищик, Г. Федущак-Паславська, Є. Харитонов та ін., у своїх працях коротко згадують про тривалі кодифікаційні роботи з розробки цього Кодексу. Однак, особливості етапів цього коди-

фікаційного процесу українські вчені не вивчали, що, очевидно, по-перше, можна пояснити тим, що Проект Терезіанського кодексу 1766 р. був укладений у Габсбурзькій монархії ще до входження до її складу західноукраїнських земель, а, по-друге, він так і не набув чинності. Попри це, звернемо увагу, що ми вже висвітлювали передумови укладення, специфіку та значення Терезіанського кодексу [4, с. 68–73].

Натомість, детальну увагу опрацюванню цього Проекту приділили дослідники історії австрійського права. А саме, найретельніше питання розробки названого Кодексу вперше дослідив австрійський суддя і професор Віденського університету Філіпп Харрас Ріттер фон Гаррасовський (1833–1890) у праці 1868 р. з історії кодифікації австрійського цивільного права [6, с. 30–125]. Її було перевидано у 1968 р. у Франкфурті-на-Майні, а копію, що знаходиться у Гарвардському університеті, оцифровано вже в наші дні, завдяки чому вона стала доступною широкому загалу та науковцям зокрема.

А крім того, вивченням матеріалів підготовчої роботи Компіляційної комісії з укладення цього Проекту детально займався сучасний дослідник історії австрійського права Крістіан Нешвара. А саме, він опублікував попередній текст Проекту кодексу, укладений головою цієї кодифікаційної комісії Йозефом Аццоні (колишній празький адвокат; професор кафедри римських Інституцій і Дигест та декан юридичного факультету Празького університету, а з 1755 р. ректор університету [7]), із примітками і зауваженнями до нього члена комісії Йозефа Фердинанда Хольгера [8] (представник австрійського уряду; професор кафедри інститутів римського права і декан юридичного факультету Віденського університету, а згодом ректор університету [7]). А також у Вступі до цього видання К. Нешвара розглянув передумови створення Проекту Терезіанського кодексу та розкрив його значення для подальших кодифікацій Австрійської імперії у 2-ій пол. XVIII ст. [8, с. 15–47]. Крім того, австрійський науковець присвятив окрему статтю дослідженню роботи Компіляційної комісії у Брно з розробки цього Проекту у 1753–1756 рр., а також висвітленню змісту укладеного нею Вступу до цього Кодексу [9, р. 2–12].

Постановка завдання. Відтак, з огляду на відсутність національних досліджень та, натомість, наявність першоджерел і вагомого зарубіжного дослідницького матеріалу з означеної проблематики, вважаємо за необхідне вперше приділити

увагу вивченню цього питання в українській історико-правовій науці. А тому метою статті є розглянути особливості етапів кодифікаційних робіт з укладення Терезіанського кодексу 1766 р. та охарактеризувати редакції Проекту кодексу, вироблені на кожному з них.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Спершу висвітлимо порядок укладення Проекту на етапі роботи Компіляційної комісії у Брно.

У лютому 1753 р. верховний канцлер граф Фрідріх Вільгельм Хаугвіц оголосив Верховному суду, що Марія-Терезія постановила заснувати комісію для вироблення спільного кодексу для усієї імперії. Комісія була скликана у Брно 1 травня 1753 р. Її Президентом був призначений голова Представництва і Палати у Брно (центр Моравії. – Примітка Р. С.) барон Індрих Кастан фон Блюмеген [10]. Саме тому Брно було обрано місцем перебування Комісії, всупереч аргументації її членів про те, що якби Комісія засідала у Відні, то її діяльності посприяла б близькість бібліотек і архівів, а також це полегшило б її зв'язок з центральними установами. Натомість, у Відні було проведено лише кілька сесій для визначення плану всієї роботи Комісії [6, с. 45].

Найвидатнішу участь у роботі Комісії взяли згадувані вище представник від Богемії Й. Аццоні, якого було включено до неї замість адвоката Шуцбрета фон Шуцверта, та представник від Австрії Й.-Ф. Хольгер, котрі, відтак, представляли провінційні закони Богемії й Австрії, які були протиставлені один одному у ході кодифікаційних робіт [6, с. 43].

На першому засіданні Компіляційної комісії 3 травня 1753 р. обговорювалися класифікація матеріалу у Проекті кодексу та порядок діловодства. Звернемо увагу, що Терезіанський кодекс, на пропозицію Й. Аццоні, мав складатися не з трьох, а з чотирьох частин, присвячених правам осіб, речовому праву, зобов'язальному праву та судовому процесу [6, с. 45]. Ці частини мали бути укладені послідовно одна за одною, притому спершу передбачалося, що окремі розділи кожної частини розроблятимуться одночасно – кожен іншим членом Комісії. Принципи кожної частини мали бути визначені резолюціями Комісії, прийнятими до опрацювання тексту, притому очікувалося, що гармонізація між окремими частинами буде здійснена після завершення всієї роботи. Відтак, членам Комісії було доручено скласти детальний план її роботи [6, с. 46].

На засіданні 9 червня 1753 р. під головуванням верховного державного канцлера було схвалено

загальний (генеральний) план роботи Комісії, котрий відображав проєкт поділу Кодексу, поданий Й. Аццоні [6, s. 46–48]. Передбачалося, що кожна частина Кодексу мала містити розділи: перша частина включала 9 розділів, друга – 15, третя – 14, четверта – 22 [6, s. 51–58]. Кожен розділ поділявся на підрозділи, а ті – на окремі параграфи [6, s. 50]. Щоправда, у ході подальших кодифікаційних робіт було вирішено відокремити процесуально-правову частину Кодексу від матеріально-правової [6, s. 59]. А саме, у Патенті про промульгацію Терезіанського кодексу було висловлено рішення не вважати порядок судочинства невід'ємною частиною цього Кодексу [6, s. 99]. Відтак, надалі цивільне право та процес розглядалися австрійськими законодавцями цілком незалежно одне від одного [6, s. 59], що зумовило постійний поділ на матеріальне та процесуальне право в системі права Австрійської імперії та, відповідно, відобразилося у подальших кодифікаціях цивільного і цивільно-процесуального права.

Проте, задля пришвидшення роботи Комісії та узгодженості її діяльності було вирішено призначити одного доповідача як головного спікера, якому інші члени мали подавати зібрані ними матеріали. Така зміна принципу роботи Комісії була зумовлена застереженням, що внаслідок представлення окремих розділів Кодексу різними членами постраждає не лише уніфікованість усіх положень Проєкту, а й, вірогідно, окремі члени будуть обізнані лише у матеріалі, який вони були уповноважені опрацювати. Тому, натомість, під час остаточного обговорення, яке відбулося після схвалення генерального плану, було прийнято рішення доручити кожному члену Комісії представити на її розгляд виклад законодавства своєї провінції [6, s. 46], оскільки своїм першочерговим завданням Компіляційна комісія вважала забезпечення уніфікації законодавства, яке вона спершу сподівалася вирішити шляхом компіляції існуючих прав окремих земель Австрійської імперії [6, s. 49]. З цих напрацювань усіх членів Комісії на сьогодні збереглися лише матеріали Йозефа Фердинанда Хольгера про Нижню Австрію, Індриха Ксавера Хайека Вальдштедтена про Моравію та фрагмент праці Йозефа Аццоні про Богемію, у яких вони мали на меті представити відхилення національного права від римського права [6, s. 59].

9 квітня 1755 р. була створена Віденська ревізійна комісія, уповноважена здійснити перегляд розробленого Компіляційною комісією тексту

Проєкту кодексу [6, s. 67, 69]. Проте, оскільки робота обидвох кодифікаційних комісій велася дуже повільними темпами, за наказом імператриці Марії-Терезії Комісію у Брно було розпущено 9 липня 1756 р., а Віденську комісію перетворено на Законотворчу комісію [6, s. 72]. До її складу було включено колишніх членів Компіляційної комісії Й. Аццоні та Й.-Ф. Хольгера, котрі були водночас надвірними радниками при Віденському верховному суді [7], причому Й. Аццоні було доручено самостійно розробити Проєкт кодексу, а Й. Хольгеру – збирати необхідні матеріали та подавати свої зауваження Й. Аццоні, після чого текст Проєкту мав бути поданий на обговорення усій Законотворчій комісії [6, s. 73]. Відзначимо, що ці співавтори Проєкту були головними репрезентантами, відповідно, чеського та австрійського земельного права, протистоячи один одному ще під час компіляційних робіт. Притому перемогла позиція Й. Аццоні, тож кодифікація базувалася майже виключно на чеському праві [10].

Врешті, у червні 1758 р. Законотворча Комісія представила імператриці остаточно завершену перероблену першу частину Кодексу «Про право осіб», дещо змінивши послідовність і зміст її розділів. Варто зазначити, що частково збереглися матеріали чернеток, доповідей, зауважень, протоколів консультацій і обговорень кодифікаційної комісії, з яких виникла ця частина Проєкту, котрі дають уявлення про погляди й зусилля того часу [6, s. 74].

Після завершення першої частини Проєкту Законотворчій комісії було доручено відновити роботу над другою частиною «Про речове право», яка раніше вже була розпочата Компіляційною комісією у Брно, котра розробила розділи про речі взагалі, про власність, про дарування, а також вела підготовчу роботу над розділами, що стосувалися спадкового права [6, s. 87]. Укладення Законотворчою комісією під очільництвом Й. Аццоні розділів про спадкове право тривало від кінця 1758 р. два роки. Відтак, було схвалено поділ спадкового права на три розділи: спадкування за заповітом, законне спадкування, загальні положення про два види спадкування [6, s. 90].

Внаслідок хвороби і невдовзі смерті Й. Аццоні у листопаді 1760 р. Хофрату Ценкеру, колишньому члену Компіляційної комісії, який керував доповіддю про розділ про опіку під час перегляду першої частини Проєкту, було доручено розробити третю частину Кодексу. А в 1761 р. його було уповноважено продовжити укладення другої час-

тини та здійснити перегляд (що полягав фактично лише у скороченні тексту) першої частини Проєкту. Натомість співробітнику Й. Аццоні Й. Хольгеру було доручено присвятити себе виключно роботі в кримінальній комісії [6, s. 96–97]. Слід наголосити, що під час обговорення Комісії в роботу Х. Ценкера було внесено не дуже багато змін, оскільки його погляди вважалися дуже впливовими [6, s. 98].

Робота Законотворчої комісії під очільництвом Х. Ценкера тривала аж до кінця 1766 р., коли остаточний Проєкт Терезіанського кодексу був завершений і переданий імператриці Марії-Терезії разом із проєктом Промульгаційного патенту [6, s. 97], який встановлював відкладення дії Кодексу на один рік після промульгації [6, s. 99].

Звернемо увагу, що структура Терезіанського кодексу, укладеного Х. Ценкером, дещо відрізнялася від структури Проєкту Й. Аццоні. Кожна частина поділялася на глави, які включали параграфи (замість підрозділів) (загалом Кодекс охоплював 8358 параграфів), котрі містили абзаци (статті). Нумерація абзацив була наскрізною для кожної глави і починалася заново у кожній наступній главі [6, s. 100; 11].

Переробка Законотворчою комісією під керівництвом Х. Ценкера першої частини Кодексу «Про право особи», яка розпочалася ще під головуванням Й. Аццоні, мала на меті, по суті, лише скорочення тексту; щоправда, розділ про опіку був детально обговорений Комісією [6, s. 97]. Врешті, було укладено 7 глав замість 9 розділів, передбачених генеральним планом роботи Компіляційної комісії [11]. Послідовність викладу глав була аналогічною, як у редакції Проєкту Законотворчої комісії, очолюваної Й. Аццоні, лише були викинуті передбачені нею два розділи (третій і четвертий) про панів і підданих. Проте кількість і зміст параграфів в остаточному варіанті першої частини Проєкту Терезіанського кодексу дещо відрізнялися від підрозділів у двох попередніх редакціях [6, s. 51–53].

Друга частина Кодексу під уточненою, порівняно з попередніми редакціями комісій, назвою «Про речі та речові права» мала суттєво змінену структуру. Так, замість 15 розділів, визначених загальним планом Компіляційної комісії, вона охоплювала аж 30 глав [11]. Притому, можемо простежити, що фактично вона містила ідентичний перелік цивільно-правових інститутів, що й генеральний план Компіляційної комісії, однак послідовність їхнього викладу була доволі від-

мінною, а також вагомо відрізнявся обсяг та зміст її глав і, відповідно, параграфів [6, s. 53–55].

У розподілі матеріалу в третій частині «Про особисті зобов'язання» Терезіанського кодексу Х. Ценкер доволі істотно відступив від структури загального плану роботи Компіляційної комісії. Так, замість пропонованих планом 14 розділів вона охоплювала аж 24 глави [11]. Проте, на підставі аналізу змісту положень структури цієї частини можемо стверджувати, що передбачений нею перелік видів зобов'язань фактично тотожний переліку, визначеному загальним планом Компіляційної комісії [6, s. 56–58].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. На підставі проаналізованих у статті кодифікаційних робіт з укладення Терезіанського кодексу 1766 р. можемо підсумувати, що вони відбувалися в кілька етапів, на кожному з яких була розроблена інакша редакція Проєкту Кодексу, котрі відрізнялися як особливостями структури Проєкту, так і, відповідно, його деякими положеннями.

Так, Компіляційна комісія у Брно упродовж трьох років (з середини 1753 р. до середини 1756 р.) уклала першу частину Проєкту «Про право осіб» та частково розробила другу частину «Про речове право». Законотворча комісія під очільництвом Й. Аццоні (з середини 1756 р. до кінця 1760 р.) уклала нову редакцію першої і другої частин Проєкту. І, врешті, Законотворча комісія під керівництвом Х. Ценкера (з кінця 1760 р. до кінця 1766 р.) схвалила остаточний Проєкт Терезіанського кодексу, обсяг, структура, а також зміст окремих положень якого доволі відрізнялися від попередніх напрацювань.

Слід звернути увагу, що хоча проєкт Промульгаційного патенту встановлював відкладення дії Кодексу, як вже вказувалося вище, на один рік після промульгації, натомість у 1768 р. було вирішено приступити до детального розгляду всього Проєкту кодексу. З цією метою подані різними сторонами зауваження і коментарі були представлені у 1769 р. кодифікаційній комісії для оцінки, а водночас Проєкт був переданий Державній раді на експертизу. Ця робота над переглядом набувала все більшого масштабу зі збільшенням кількості зауважень, відповідей на них та відповідей на відповіді. У Державній раді спершу переважало прагнення лише скоротити текст Проєкту, і була зроблена попередня спроба такого скорочення [6, s. 124]. Однак, врешті, Терезіанський кодекс не отримав схвалення і затвердження ні з боку Державної ради, ні самої імператриці.

Зокрема, канцлер Венцель Антон фон Кауніц-Рітберг вважав його недосконалим, оскільки він не надався до практичного застосування в юриспруденції [12, р. 182] внаслідок низки недоліків: величезної громіздкості (8 фоліантів і понад 8000 статей), притаманного йому багато в чому характеру радше підручника, а не нормативного акта [2, с. 251], важкості сприйняття, архаїчності деяких положень; а також безпосередньої прив'язки до римського права, зокрема пандектного, через що, щоб могли користуватися ним необхідно було досконало знати норми римського права, а таких фахівців на той час серед суддів було обмаль [13, с. 43].

Відтак, В.-А. Кауніц запропонував спростити деякі положення Кодексу і чіткіше класифікувати правові поняття, що згодом й виконала створена у 1772 р. на підставі патенту Марії-Терезії нова кодифікаційна комісія на чолі з Йоганном Бернгардом Гортеном [12, р. 182] для переробки Терезіанського кодексу в аспекті його більшої чіткості, зрозумілості, доступності та лаконічності. І врешті, перероблений нею текст Кодексу отримав назву «Йозефінський кодекс законів» (“Josephinisches Gesetzbuch”), оскільки його затвердив вже наступник Марії-Терезії імператор Йосиф II; та з 1 січня 1787 р. був уведений в дію у німецьких спадкових землях Австрійської монархії, а з 1 травня 1787 р. і в Галичині [1, с. 47]. Притому, Йозефінський кодекс становив скорочення першої частини (право осіб) Проекту Терезіанського кодексу з 1 500 параграфів до 300. А невдовзі багато положень Терезіанського кодексу були відображені у Цивільному кодексі для Галичини 1797 р. та, зрештою, у Загальному цивільному уложенні Австрійської імперії 1811 р.

А тому вважаємо, що для всебічного пізнання і наукового осмислення історії становлення цивільного права Габсбурзької монархії та, зокрема, історії українського права, оскільки західноукраїнські землі перебували у її складі упродовж 1772–1918 рр., необхідне глибше вивчення передумов виникнення уніфікованого кодифікованого цивільного законодавства в цю епоху, дослідження особливостей довготривалого кодифікаційного процесу та, відтак, простеження історичної тяглості австрійської цивільно-правової доктрини від Проекту Терезіанського кодексу 1766 р. до Загального цивільного уложення Австрійської імперії 1811 р.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кульчицький В., Левицька І. Джерела, структура, основні положення Австрійського цивільного кодексу 1811 р. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2009. Вип. 48. С. 46–51. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/LVIV/visnyk_48.pdf.
2. Харитонов Є. О. Прийняття нового Цивільного кодексу України і досвід кодифікації цивільного законодавства Австрії. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. Том 1. Одеса:Юридична література, 2002. 328 с. С. 250–257. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/19010/%d0%9d%d0%b0%d1%83%d0%ba.%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d1%86%d1%96%20%d0%9e%d0%b4%d0%b5%d1%81.%20%d0%bd%d0%b0%d1%86.%20%d1%8e%d1%80%d0%b8%d0%b4.%20%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4.%20%d0%a2.1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
3. Передмова / К. Нешвара. *Цивільний кодекс Галичини, 1797*: [проект Карла-Антон Мартіні / передм. К. Нешвара; вступ В. А. Васильєва; пер. з нім.: М. Мартинюк, О. Павлишинець]. Івано-Франківськ: Вавилонська бібліотека; Юрид. компанія «Моріс Груп», 2017. 271 с. С. 10–29.
4. Савуляк Р. В. Кодифікації цивільного права в Австрійській монархії у другій половині XVIII ст.: кодифікаційні роботи, загальна характеристика та значення. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 48): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 9–10 березня 2023 р.)* / редкол.: О. Яремко та ін. Тернопіль: ФОП Шпак В. Б. 81 с. С. 68–78. URL: <https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file/1681906813.pdf>.
5. Flossman U. *Österreichische Privatrechtsgeschichte*. Wien; Neu-York: Springer-Verlag, 1983.
6. Harrasowsky Philipp Harras Ritter. *Geschichte der Codification des österreichischen Civilrechtes*. Wien: G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1868. XII, 167 s. URL: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044056941719&view=lup&se>.
7. Členové kompilační komise. *Codex Theresianus. Multimediální elektronický výukový materiál* / Drahoslav Sojka; ed.: Jaromír Tauchen. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. URL: <https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/pages/clenove-kompilacni-komise.html>.
8. Die ältesten Quellen zur Kodifikationsgeschichte des österreichischen ABGB: Josef Azzoni, Vorentwurf zum Codex Theresianus – Josef Ferdinand Holger, Anmerkungen über das österreichische Recht

(1753) / Herausgegeben von Christian Neschwara. Wien; Köln; Weimar: Böhlau verlag, 2012. 338 s. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/34350/1/437229.pdf>.

9. Neschwara Christian. Die Brüner Compilationskommission und ihr Entwurf für die Einleitung zum Codex Thesianus. Ein Beitrag im Hinblick auf "300 Jahre Maria Theresia". *Journal on European History of Law*. 2017. Vol. 8. Issue 2. P. 2–12. URL: http://www.historyoflaw.eu/english/JHL_02_2017.pdf.

10. Úvodem. *Codex Thesianus. Multimediální elektronický výukový materiál* / Drahoslav Sojka; ed.: Jaromír Tauchen. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. URL: <https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/index.html>.

11. Codex Thesianus: digitalisiertes Inhaltsverzeichnis mit Verlinkung zum Faksimile: Speer 2016. URL: http://repertorium.at/ns/codex_thesianus_inhalt.html.

12. Szabo F. Kaunitz and Enlightened Absolutism 1753–1780. New York: Cambridge University Press, 1994. 380 p.

13. Стефанчук Р., Блажівська О. Історичні аспекти створення Галицького цивільного кодексу 1797 року. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 42–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_4_9.

REFERENCES:

1. Kulchytskyi, V. & Levytska, I. (2009) "Dzherela, struktura, osnovni polozhennia Avstriiskoho tsyvilnoho kodeksu 1811 r.", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna*, 48, s. 46–51. Dostupno za adresoju: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/LVIV/visnyk_48.pdf.

2. Harytonov, Ye. O. (2002) "Pryiniattia novoho Tsyvilnoho kodeksy Ukrainy i dosvid kodyfikatsii tsyvilnoho zakonodavstva Avstrii", *Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii*, 1, s. 250–257. Dostupno za adresoju: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/19010/%d0%9d%d0%b0%d1%83%d0%ba.%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d1%86%d1%96%20%d0%9e%d0%b4%d0%b5%d1%81.%20%d0%bd%d0%b0%d1%86.%20%d1%8e%d1%80%d0%b8%d0%b4.%20%d0%b0%d0%ba%d0%b0%d0%b4.%20%d0%a2.1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Neshvara, K. (2017) "Peredmovna", u *Tsyvilnyi kodeks Halychyny, 1797*. Ivano-Frankivsk: Vavylonska biblioteka; Yuryd. kompaniia "Moris Grup", s. 10–29.

4. Savuliak, R. V. (2023) "Kodyfikatsii tsyvilnoho prava v Avstriiskii monarkhii u druhii polovyni

XVIII st.: kodyfikatsiini roboty, zahalna kharakterystyka ta znachennia". *Aktualni doslidzhennia pravovoi ta istorychnoi nauky (48): materialy Mizhnarodnoi naukovoï internet-konferentsii (m. Ternopil, Ukraina – m. Perevorsk, Polshcha)*, 9–10 bereznia 2023 r., s. 68–78. Dostupno za adresoju: https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file_1681906813.pdf.

5. Flossman, Ü. (1983) *Österreichische Privatrechtsgeschichte*. Wien; Neu-York: Springer-Verlag.

6. Harrasowsky, Philipp Harras Ritter. (1868) *Geschichte der Codification des österreichischen Civilrechtes*. Wien: G. J. Manz'schen Buchhandlung. Доступно за адресою: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044056941719&view=lup&se>.

7. Sojka, Drahoslav. (2009) "Členové kompilační komise", v Jaromír Tauchen (ed.). *Codex Thesianus. Multimediální elektronický výukový materiál*. Brno: Masarykova univerzita. Доступно за адресою: <https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/pages/clenove-kompilacni-komise.html>.

8. Neschwara, Christian (hrsg.). (2012) *Die ältesten Quellen zur Kodifikationsgeschichte des österreichischen ABGB: Josef Azzoni, Vorentwurf zum Codex Thesianus – Josef Ferdinand Holger, Anmerkungen über das österreichische Recht (1753)*. Wien; Köln; Weimar: Böhlau verlag. Доступно за адресою: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/34350/1/437229.pdf>.

9. Neschwara, Christian. (2017) "Die Brüner Compilationskommission und ihr Entwurf für die Einleitung zum Codex Thesianus. Ein Beitrag im Hinblick auf "300 Jahre Maria Theresia". *Journal on European History of Law*, 8 (2), p. 2–12. Доступно за адресою: http://www.historyoflaw.eu/english/JHL_02_2017.pdf.

10. Sojka, Drahoslav. (2009) "Úvodem", v Jaromír Tauchen (ed.). *Codex Thesianus. Multimediální elektronický výukový materiál*. Brno: Masarykova univerzita. Доступно за адресою: <https://is.muni.cz/elportal/estud/praf/ps09/codex/web/index.html>.

11. Speer, H. (2016) *Codex Thesianus: digitalisiertes Inhaltsverzeichnis mit Verlinkung zum Faksimile*. Доступно за адресою: http://repertorium.at/ns/codex_thesianus_inhalt.html.

12. Szabo, F. *Kaunitz and Enlightened Absolutism 1753-1780*. New York: Cambridge University Press, (1994). 380 p.

13. Stefanчук, R. & Blazhivska, O. (2014) "Istorychni aspekty stvorennia Halychskoho tsyvilnoho kodeksu 1797 roku", *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 4, s. 42–48. Dostupno za adresoju: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_4_9.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2023